

DESCRIPCIÓ DEL FONS DOCUMENTAL DE LA FÀBRICA DE TABACS DE TARRAGONA (1923-2000) SEGONS LA NORMA DE DESCRIPCIÓ ARXIVÍSTICA DE CATALUNYA (NODAC)

1. ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

1.1. Codi de referència: CAT AHCT 05 04

1.2. Nivell de descripció: Fons

1.3. Títol: Fàbrica de Tabacs de Tarragona

1.4. Data (es): 1923-2000

1.5. Volum i suport: 267,3 metres lineals (2673 caixes)

716 plànols

0,2 metres lineals (2 caixes)

2. ÀREA DE CONTEXT

2.1. Nom del productor: Fàbrica de Tabacs de Tarragona

2.2. Història del productor:

L'any 1922, Tarragona era una ciutat que tenia poc més de vint-i-cinc mil habitants, amb una economia subdesenvolupada i precapitalista. Prop del 44% de la població activa es dedicava al sector terciari: administració, militar i eclesiàstica. El 23% estava format pel sector primari, pagesos i pescadors. I el 33% era del sector secundari.

El 23 de maig de 1922 la Gaceta de Madrid publicava el Reial Decret del Ministeri d'Hisenda pel qual s'autoritzava a la Compañía Arrendataria de Tabacos la construcció de dues noves fàbriques, una a Tarragona i l'altra a Màlaga.

L'any 1923 la Compañía Arrendataria de Tabacos comprava ràpidament els terrenys d'horta als diferents propietaris i proposava als pagesos arrendataris la possibilitat de treballar en les obres de construcció. L'1 de juliol de 1923 se celebrava l'acte solemne de col·locació de la primera pedra, amb la benedicció del cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer, la participació de Francesc Bastos, l'alcalde Josep Mullerat i la presència de les autoritats civils.

El 3 de juliol comencen els treballs de construcció, però quan es preparaven els pous per als fonaments van aparèixer ossos i petits fragments de ceràmica. Pocs dies més tard, els treballs dels obrers treien a la llum un capitell corinti, un sarcòfag de marbre i una cripta funerària. La importància de la necròpolis cristina que quedava al descobert era més que evident i l'enginyer en cap, Josep Tulla Planella decideix desplaçar la ubicació cap al sud a fi de deixar lliures els terrenys per a la conservació del conjunt arqueològic.

Finalment, la construcció de la fàbrica finalitzar el 1927. Però l'obra no es considerà totalment enllestida fins al juny de 1931.

No fou fins el juny de 1932 que s'iniciava la producció. Només es disposava de 32 operàries i 4 mecànics. Però dos anys més tard, ja hi treballaven 58 dones i 44 homes.

Durant la Guerra Civil les dependències de la fàbrica van patir l'impacte de més de trenta bombes i, en el bombardeig del 13 de gener de 1939, el pavelló de la direcció es va veure greument afectat i dos carrabiners que eren a l'interior van perdre la vida. Acabada la guerra, durant quatre anys es reconstruïren les instal·lacions afectades i el maig de 1943 es van iniciar de nou la producció amb una reduïda plantilla de 30 obrers.

Entre 1947 i 1954, la Fàbrica de Tabacs de Tarragona, que pertany a Tabacalera, SA es va reforçar amb material i maquinària sobrant d'altres fàbriques, principalment de la de Sant Sebastià. Aquest fet va permetre a la fàbrica de Tarragona adoptar un doble torn de producció i passar d'una plantilla de 150 treballadors a una de 800, amb un increment del valor de producció mensual de 270.000 a 70 milions de pessetes, és a dir, 870 milions de pessetes l'any.

Aquesta expansió feu que l'Ajuntament de Tarragona, l'abril de 1956, atorgués la Medalla de Plata de la ciutat a la Fàbrica de Tabacs. I al 1974 se li concedeix la Medalla d'Or de la Ciutat.

L'any 1964, la Fàbrica de Tabacs de Tarragona va esdevenir el primer de tots els centres productors de Tabacalera, SA a Espanya.

L'any 2003, quan Altadis SA, fusió de les empreses Tabacalera i Seita, comunica la decisió de tancar la planta, la plantilla s'havia reduït a 250 treballadors, que mantenien el nivell de producció, principalment de les marques Ducados, Fortuna i Nobel.

L'estiu de 2007, la Fàbrica de Tabacs de Tarragona finalitzava definitivament la seva tasca, 75 anys després d'iniciar la producció.

2.3. Història arxivística:

El fons documental es custodià sempre a les instal·lacions de la Tabacalera. Tot i així, un cop finalitza la seva activitat, es va creure oportú cedir la documentació al Servei d'Arxiu i Documentació de l'Ajuntament de Tarragona per a poder ser consultada i estudiada pel públic en general.

Un cop transferida la documentació a les dependències de l'Arxiu es fa una relació de la documentació on consten: la descripció, dates i signatura topogràfica. A continuació es va creure oportú fer una base de dades amb tota la documentació per saber exactament en què consistia aquest fons. Finalment, s'elabora un quadre de classificació propi per aquest fons.

2.4. Dades sobre l'ingrés:

L'ingrés del fons fou el mes de gener de 2007. En un primer moment, la documentació es va traslladar al dipòsit que el Servei d'Arxiu i Documentació tenia a la plaça de la Font núm. 1 de Tarragona. Però a mitjans del 2012, el Servei d'Arxiu i Documentació s'ubicà a l'avinguda Vidal i Barraquer s/n, Magatzem 2 – Espai Tabacalera i com a conseqüència, tots els fons documentals també canviaren d'emplaçament.

3. ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

3.1. Abast i contingut:

Al llarg de gairebé 3.000 caixes es pot consultar tota la documentació de la Fàbrica de Tabacs, des dels seus inicis el 1922 fins el 2002. Per tant, mostra com s'organitzava en quant a plantilla, les nòmines, els convenis amb els treballadors, els accidents de treball, com es treballaven els diferents materials i com s'elaboraven els cigarrets.

En l'àmbit econòmic, hi ha tots els balanços, les bestretes i les dietes, els beneficis, la caixa de pensions, és a dir, tota la comptabilitat d'una fàbrica que va arribar a tindre més de 800 treballadors.

En quant a la producció, es veu l'evolució i la incorporació a la nova fabricació de nous productes, com el cas de Ducados o Fortuna, entre d'altres. També, com s'anaven adquirint les diferents maquinàries per a què fos possible un augment de productivitat.

És molt interessant tota la correspondència que la fàbrica mantenia amb els productors, amb la ciutat, etc. que va des del 1923 al 1991. La documentació que fa referència a direcció que és del 1934 al 1998, en la qual, es pot observar els diferents directors que va tindre la Fàbrica de Tabacs al llarg del seu funcionament.

Pel que fa a la part social de l'empresa, tenia un economat, hi ha la documentació del 1968 al 2000. Però també hi ha les beques per a estudis, la mutualitat per als treballadors, les ajudes a minusvàlids, etc.

Finalment, és molt interessant els 716 plànols que hi ha dipositats a L'Arxiu, els quals van del 1922 al 1999. En ells es poden observar la distribució de la maquinària en els diferents tallers, diferents màquines com la batedora o la barrejadora, diferents edificis o estàncies com la biblioteca, la distribució de les finestres i les persianes, les diferents façanes dels edificis, els fonaments, els jardins, els fanals, les propostes de bancs i de torretes, i fins i tot els fanals.

Tot això, fa que es pugui resseguir la història d'una fàbrica al llarg dels seus 75 anys de funcionament.

3.2. Sistema d'organització:

Per aquest fons s'ha creat un quadre de classificació específic dividit en sis apartats que al mateix temps estan subdividits.

En el primer apartat hi ha l'Administració, en ell es pot trobar les actes, els diferents informes, els serveis jurídics de l'empresa, documentació diversa dels diferents directors, etc. A continuació, es troba l'àrea de personal. Els convenis, la contractació, el control d'assistència al lloc de treball, les plantilles, l'acció social, amb l'economat, la formació que s'impartia als treballadors, etc. El tercer punt és el que fa referència a l'economia i finances de la Fàbrica de Tabacs. A continuació hi ha la gestió del patrimoni, les escriptures, les restes arqueològiques, el manteniment, la neteja, la seguretat. El cinquè bloc fa referència a la gestió de l'activitat industrial, és a dir, la gestió de les matèries, les inspeccions, el tractament de residus, la tipologia del tabac, la producció. I finalment, hi ha els fotolits i els plànols.

El quadre de classificació és:

1.- ADMINISTRACIÓ

1.1.- Direcció

1.2.- Actes

1.3.- Informes

1.4.- Col·laboració amb altres institucions

1.5.- Circulars, disposicions oficials

1.6.- Serveis Jurídics

1.7.- Instàncies

1.8.- Documentació particulars dels directors

1.9.- Mitjans de comunicació

1.10.- Correspondència

2.- PERSONAL

2.1.- Administració de personal

2.1.1.- Convenis

2.1.2.- Contractació, convocatòries

2.1.3.- Control de presència: absentisme, assistència, baixes

2.1.4.- Vacances, llicències, excedències

2.2.- Estructura salarial i valoració llocs de treball

2.2.1.- Plantilles, organització

2.2.2.- E.R.E. Expedients regulació de treball

2.2.3.- Seguretat social

- 2.2.4.- Jubilacions
- 2.3.- Acció social
 - 2.3.1.- Economat
 - 2.3.2.- Mútues
 - 2.3.3.- Beques, ajuda per estudis
 - 2.3.4.- Festes de Santa Rosa
- 2.4.- Formació
 - 2.4.1.- Cursos formació
 - 2.4.2.- Quaderns de formació
- 2.5.- Relacions laborals
 - 2.5.1.- Comitè d'empresa
 - 2.5.2.- Resolució problemes laborals
 - 2.5.3.- Riscos laborals
 - 2.5.4.- Seguretat i higiene
- 2.6.- Correspondència
- 3.- ÀREA ECONÒMICA I FINANCERA
 - 3.1.- Comptabilitat General
 - 3.2.- Comptabilitat Analítica i Explotació
 - 3.2.1.- Previsió
 - 3.2.2.- Balanços – Comptes
 - 3.2.3.- Proveïdors
 - 3.2.4.- Cens preus
 - 3.2.5.- Inversions
 - 3.2.6.- Estadístiques
 - 3.2.7.- Informació
 - 3.3.- Gestió i Planificació Financera
 - 3.3.1.- Bancs
 - 3.3.2.- Caixa
 - 3.3.3.- Impostos – Hisenda
 - 3.3.4.- Comptes

- 3.3.5.- Compres
 - 3.3.6.- Factures
 - 3.3.7.- Habilitació
 - 3.4.- Informàtica
 - 3.5.- Elaboració i control pressupostari
 - 3.5.1.- Pressupost
 - 3.5.2.- Inventaris
 - 3.6.- Reclamacions
 - 3.7.- Auditoria
 - 3.8.- Correspondència
- 4.- GESTIÓ DEL PATRIMONI
 - 4.1.- Escripures
 - 4.2.- Restes arqueològiques – Museu
 - 4.3.- Obres d'infraestructura
 - 4.4.- Manteniment
 - 4.5.- Maquinària
 - 4.6.- Jardineria
 - 4.7.- Seguretat
 - 4.8.- Neteja
 - 4.9.- Correspondència
- 5.- GESTIÓ DE L'ACTIVITAT INDUSTRIAL
 - 5.1.- Negociat d'Elaborats
 - 5.2.- Oficina de planificació i manteniment
 - 5.3.- Medi ambient
 - 5.3.1.- Junta de residus
 - 5.3.2.- relació de materials reciclats
 - 5.3.3.- Control de qualitat
 - 5.4.- Matèries
 - 5.4.1.- Branca
 - 5.4.2.- Dalia

- 5.4.3.- Elaborats
- 5.4.4.- Empaquetatge
- 5.4.5.- Filtres
- 5.4.6.- Nicotina
- 5.4.7.- Segells
- 5.4.8.- Altres productes
- 5.4.9.- Tasques

5.5.- Inspeccions

5.6.- Enviaments

- 5.6.1.- Exportació

- 5.6.2.- Importació

5.7.- Tipologia de tabac

- 5.7.1.- Estranger

- 5.7.2.- Nacional

5.8.- Logística

5.9.- Producció

- 5.9.1.- Ros

- 5.9.2.- Productes acabats, existències

- 5.9.3.- Subministrament

- 5.9.4.- Tasques

5.10.- Guies

5.11.- Correspondència

6.- FOTOLITS

7.- PLÀNOLS

3.3. Informació sobre avaluació, tria i eliminació:

Segons el conveni signat de comodat que fixa un període inicial de 20 anys, anant prorrogant el període de 25 en 25 anys, tota la documentació és de conservació permanent. Tot i així, l'Ajuntament podrà seleccionar aquells documents que no tenen valor cultural i històric i retornar-los al titular, o bé, procedir a la seva eliminació.

3.4. Increments:

No es preveuen increments ja que el productor no existeix. En el cas que apareguessin més documents, s'incorporarien al Fons Fàbrica de Tabacs de Tarragona del Servei d'Arxiu i Documentació de l'Ajuntament de Tarragona.

4. ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

4.1. Condicions d'accés:

Les funcions i els objectius del Servei d'Arxiu i Documentació de l'Ajuntament de Tarragona són les de conservar el patrimoni documental, donar visibilitat a tota la documentació que té dipositada ja sigui amb la realització d'exposicions, publicacions, conferències, etc. Per tant, tota la documentació del fons serà consultable i es podran reproduir els documents i les imatges per a facilitar el treball i la consulta, així com la seva divulgació en publicacions i exposicions.

4.2. Condicions de reproducció:

Les condicions de reproducció estan regulades en el Reglament de l'Arxiu de l'Ajuntament de Tarragona i patrimoni documental que l'integra, en el capítol IV, articles 54 – 56. Per l'ús de les reproduccions, a més de les condicions regulades en l'esmentat Reglament, article 57, serà necessària l'autorització de l'empresa Altadis.

4.3. Llengües i escriptures dels documents:

La llengua de la documentació és la castellana. Gairebé tots els documents són impresos però també, en algunes ocasions, de manuscrits com els llibres de comptabilitat.

4.4. Característiques físiques i requeriments tècnics:

El fons està en molt bones condicions, no s'observen fongs, ni oxidació, etc.

4.5. Instruments de descripció:

Està a disposició de l'usuari una relació de la documentació, on es detalla el contingut de cada unitat d'instal·lació i les dates extremes. Aquesta informació es pot consultar a l'ordinador de la sala de consulta amb el programari Access.

5. ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

5.1. Existència i localització dels originals:

Els originals es conserven a les dependències municipals del Servei d'Arxiu i Documentació de l'Ajuntament de Tarragona (CAT AHCT 05 04).

5.2. Existència i localització de reproduccions:

Gairebé tota la documentació és original, per tant, no existeixen reproduccions. Tot i així, pel que fa referència als plànols, pot haver còpies a la seu d'Altadis i al Col·legi d'Arquitectes.

5.3. Documentació relacionada:

La Fàbrica de Tabacs de Tarragona era una sucursal d'Altadis SA. Per tant, cal suposar que als arxius d'Altadis a Madrid es troba la documentació referent a la fàbrica de Tarragona i d'altres seus que hi havia repartides pel territori.

5.4. Bibliografia:

- Llibres:
 - MUIÑOS VILLAVERDE, M. Jesús; TEROL, GRAU, Vicent; *La realidad de un mito. La fàbrica de Tabacos de Tarragona (1932-2007)*; Dirección de comunicación de Altadis; Los Libros de Altadis, 9, 2008.
 - BERTRAN VALLVE, Diego; *Tarragona y su fàbrica de Tabacos. Un sueño hecho realidad*. Cincuentenario de la puesta en marcha de la fàbrica de Tabacos de Tarragona; s/l; s/d.
 - COMÍN COMÍN, Francisco; MARTÍN ACEÑA, Pablo; *Tabacalera y el estanco del tabaco en España 1636-1998*; Fundación Tabacalera, Madrid, 1999.
 - PIQUÉ PADRÓ, Jordi; *La Tabacalera*; Arola Editors, Tarragona, 2009.
- Pàgines web:
 - <https://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/arxiu-municipal-tarragona/difusio/la-fabrica-de-tabacs-de-tarragona-la-tabacalera-1/la-fabrica-de-tabacs-de-tarragona-la-tabacalera>

6. ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

6.1. Autoria i data:

Servei d'Arxiu i Documentació de l'Ajuntament de Tarragona (AMT), 2020.

6.2. Fonts:

S'ha utilitzat com a font la bibliografia citada en l'apartat de Bibliografia.

6.3. Regles o convencions:

Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC), Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció general d'Arxiu i Associació d'Arxivers de Catalunya, 2007.